

[https://doi.org/10.52058/2695-1592-2026-7\(62\)-50-62](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2026-7(62)-50-62)

Наталія Суховієнко

*кандидат педагогічних наук, логопед вищої категорії,
сурдопедагог, сертифікований ґештальт-психотерапевт,
викладач кафедри початкової і спеціальної освіти,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-0528-9494>*

Світлана Яцина

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової і спеціальної освіти,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-6319-3829>*

Інна Литвин

*кандидат педагогічних наук, логопед,
старший викладач кафедри початкової і спеціальної освіти,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-8946-1449>*

**ОВОЛОДІВАННЯ ДИТИНОЮ НАВИЧКИ МОВЛЕННЄВОГО
СПІЛКУВАННЯ ЯК ГОЛОВНЕ ЗАВДАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО
НАВЧАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ**

Анотація. У статті висвітлено проблему формування навичок мовленнєвого спілкування як ключового завдання спеціального навчання діалогічного мовлення у дітей з особливими освітніми потребами. Доведено, що діалогічне мовлення виступає базовим компонентом мовленнєвої компетентності та визначає успішність соціальної взаємодії, навчальної діяльності й особистісного розвитку дитини. Доведено, що недостатній рівень сформованості діалогічного мовлення у дітей з порушеннями мовлення призводить до труднощів соціальної

адаптації, зниження навчальної успішності та обмеження комунікативної активності. Окреслено сутність мовленнєвого спілкування як здатності дитини ініціювати, підтримувати та завершувати діалог, розуміти співрозмовника та адекватно реагувати на його висловлювання. Доведено, що ефективність формування діалогічного мовлення у спеціальній методиці початкового навчання мови і розвитку мовлення забезпечується поетапним навчанням, використанням мовленнєвих зразків, наочності, рольових ігор, моделюванням комунікативних ситуацій та поступовим переходом до самостійного мовлення. Наведено що у дітей з порушеннями мовлення діалогічне мовлення характеризується труднощами логічної побудови висловлювань, недостатністю мовленнєвої ініціативи, обмеженим словниковим запасом і порушеннями граматичного оформлення, що зумовлює необхідність системної корекційно-розвиткової роботи. Систематизовано напрями з формування діалогічного мовлення у дітей з мовленнєвими труднощами: формування мотиваційно-комунікативної готовності дитини до спілкування, подолання мовленнєвого бар'єру та розвиток мовленнєвої ініціативи у дитини; збагачення та активізація словникового запасу, оволодіння типовими мовленнєвими конструкціями, формування граматично правильних висловлювань; розвиток уміння розуміти звернене мовлення, адекватно реагувати на репліки співрозмовника, підтримувати тему розмови та дотримуватися логічної послідовності висловлювань.

Ключові слова: діалогічне мовлення, мовленнєве спілкування, мовленнєва компетентність, діти з особливими освітніми потребами, спеціальна методика початкового навчання мови, інклюзивна освіта, корекційно-розвиткова робота.

Nataliia Sukhoviiienko

*PhD (Pedagogical Sciences), speech therapist of the highest category,
deaf educator, certified Gestalt psychotherapist, Lecturer,
Department of Primary and Special Education,
Bohdan Khmelnytskyi National University of Cherkasy, Cherkasy,
<https://orcid.org/0000-0002-0528-9494>*

Svitlana Yatsyna

*PhD (Pedagogical Sciences), Senior Lecturer of the
Department of Primary and Special Education,
Bohdan Khmelnytskyi Cherkasy National University, Cherkasy,
<https://orcid.org/0000-0002-6319-3829>*

Inna Litvin

*PhD (Pedagogical Sciences), Speech Therapist,
Senior Instructor of the Department of Primary and Special Education,
Bohdan Khmelnytskyi Cherkasy National University, Cherkasy,
<https://orcid.org/0000-0002-8946-1449>*

MASTERING SPEECH COMMUNICATION SKILLS BY A CHILD AS THE MAIN TASK OF SPECIAL TEACHING OF DIALOGICAL SPEECH

Abstract. The article highlights the problem of forming speech communication skills as a key task of special teaching of dialogical speech in children with special educational needs. It is proven that dialogical speech is a basic component of speech competence and determines the success of social interaction, educational activity and personal development of the child. It is proven that an insufficient level of formation of dialogical speech in children with speech disorders leads to difficulties in social adaptation, a decrease in educational success and a limitation of communicative activity. The essence of speech communication is outlined as the child's ability to initiate, maintain and complete a dialogue, understand the interlocutor and adequately respond to his statements. It is proven that the effectiveness of the formation of dialogical speech in a special methodology of initial language learning and speech development is ensured by phased learning, the use of speech samples, visualization, role-playing games, modeling communicative situations and a gradual transition to independent speech. It is shown that in children with speech disorders, dialogical speech is characterized by difficulties in the logical construction of statements, insufficient speech initiative, limited vocabulary and violations of grammatical design, which necessitates the need for systematic correctional and developmental work. The directions for the formation of dialogical speech in children with speech difficulties are systematized: the formation of the child's motivational and communicative readiness for communication, overcoming the speech barrier and developing the child's speech initiative; enrichment and activation of the vocabulary, mastery of typical speech constructions, the formation of grammatically correct statements; development of the ability to understand addressed speech, adequately respond to the interlocutor's remarks, maintain the topic of the conversation and adhere to the logical sequence of statements.

Keywords: dialogical speech, speech communication, speech competence, children with special educational needs, special methodology of initial language teaching, inclusive education, correctional and developmental work.

Постановка проблеми. У сучасному освітньому просторі проблема розвитку мовлення дитини посідає одне з провідних місць у системі психолого-

педагогічних і логопедичних досліджень, оскільки мовлення виступає не лише основним засобом комунікації, а й важливою умовою пізнавального, емоційного та соціального розвитку особистості дитини. Оволодіння навичками діалогічного мовлення є необхідною передумовою успішної соціалізації дитини, її подальшого навчання та повноцінної участі в освітньому процесі. У сучасній педагогіці та спеціальній освіті проблема формування мовленнєвої компетентності дітей набуває має особливу актуальність у зв'язку зі збільшенням кількості дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. Діалогічне мовлення є не лише засобом комунікації, а й важливим інструментом розвитку мислення, емоційно-вольової сфери та соціальної взаємодії дітей з особливими освітніми потребами. Саме тому питання спеціального навчання діалогічного мовлення дітей з особливими освітніми потребами є одним із важливих напрямів сучасної логопедії та спеціальної методики початкового навчання мови і розвитку мовлення.

Актуальність означеної проблеми для сучасної української педагогіки зумовлена також трансформаційними процесами, що відбуваються в системі освіти України, орієнтацією на принципи інклюзивності та забезпечення рівного доступу до якісної освіти усіх дітей без виключення. Сучасні освітні стандарти передбачають формування комунікативної компетентності як однієї з ключових компетентностей дитини, а тому розвиток навичок мовленнєвого спілкування потребує впровадження нових підходів, методів і технологій навчання. Особливої уваги набуває необхідність раннього виявлення труднощів мовленнєвого розвитку та створення ефективної системи психолого-педагогічного й логопедичного супроводу дітей, спрямованої на формування їхньої здатності до комунікації в різних життєвих ситуаціях.

Важливість дослідження цієї проблематики посилюється в умовах воєнного стану в Україні. Тривалий психоемоційний стрес, вимушене переміщення сімей, порушення звичного освітнього середовища, обмеження живого спілкування та поширення дистанційного навчання негативно впливають на мовленнєвий і психоемоційний розвиток дітей. У дітей з особливими освітніми потребами ці труднощі можуть проявлятися ще гостріше, оскільки порушення комунікації часто поєднуються з підвищеною тривожністю, труднощами соціальної адаптації, внаслідок чого знижується мотивація до взаємодії з оточенням. У таких умовах формування навичок діалогічного мовлення набуває не лише освітнього, а й соціально-психологічного значення, адже сприяє підтримці дитини, формування її впевненості та інтеграції у суспільство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку діалогічного мовлення дітей молодшого шкільного віку є важливим напрямом сучасних науково-педагогічних досліджень. Розвиток діалогічного мовлення дітей дошкільного віку представлено українськими вченими в межах психолінгвістичного та лінгвістичного аспекту (Л. Калмикова, М. Кочерган, Л. Мацько,

О. Селіванова), лінгводидактичного підходу (А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Гавриш, Т. Донченко, Н. Луцан, А. Чулковата). Особливості структури діалогу розглядали Л. Варзацька, Т. Винокур, Л. Якубинський. Методичні засади формування діалогічного мовлення були предметом наукових пошуків М. Вашуленка, О. Власенко, В. Мельничайка, Е. Палихати, О. Петрик, М. Пентилюк, К. Пономарьової, О. Савченко. Педагогічний зміст діалогічного мовлення висвітлено у працях В. Андрієвської, І. Зязюна, М. Кагана, М. Камінської, Н. Ткачової, І. Цимбалюк. Психологічні аспекти ведення діалогу вивчали О. Власенко, І. Іпатій, О. Лобанчук, Л. Калмикова. Значення ситуаційних діалогічних вправ у мовленнєвому розвитку дітей досліджували Н. Бондаренко, Л. Галаєвська, Л. Шевцова. Проблеми розвитку діалогічних умінь учнів, використання інтерактивних технологій, систем мовленнєвих вправ і створення мовленнєвих ситуацій для розвитку діалогічного мовлення молодших школярів досліджували С. Парфілова та О. Шаповалова.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні значення оволодіння дитиною навичками мовленнєвого спілкування як провідного завдання спеціального навчання діалогічного мовлення, а також окреслення підходів для формування цієї навички.

Виклад основного матеріалу. Базовий компонент дошкільної освіти визначає мовленнєву компетентність як «здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів. Мовленнєва компетентність об'єднує фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний, монологічний складники, засвідчує їх взаємозалежність і взаємозумовленість та конкретизує їх зміст» [1, с. 18]. Мовленнєве спілкування як головне завдання спеціального навчання діалогічного мовлення – це цілеспрямований процес формування у дитини здатності до активної, усвідомленої та соціально адекватної мовленнєвої взаємодії з іншими учасниками комунікації. Дитина, яка володіє мовленнєвим спілкуванням вміє ініціювати спілкування, підтримувати та завершувати діалог, розуміє висловлювання співрозмовника, адекватно реагує на них, а також вміє застосовувати мовлення як основним засіб соціальної взаємодії, навчання й розвитку. «В основі діалогічного мовлення лежить мовленнєва ситуація, яка передбачає наявність двох або більш є суб'єктів, що цілеспрямовано вирішують мовленнєво-розумові завдання» [7, с.11]. За визначеннями зарубіжної дослідниці М. Каттабоевої, раніше діалогічне мовлення розглядалося переважно як засіб передачі інформації між співрозмовниками, проте з поширенням комунікативного підходу змінилися погляди на його зміст і функції. У сучасній науковій площині діалогічне мовлення розглядається не тільки як спосіб мовленнєвої взаємодії, а й як важливий процес соціальної та комунікативної взаємодії між людьми [12].

Важливість сформованості діалогічного мовлення підкреслюється в сучасній траєкторії сучасної вітчизняної освіти. «Формування діалогічного мовлення, комунікативної активності дітей старшого дошкільного віку є одним із провідних завдань сучасної дошкільної освіти, Нової української школи» [9, с. 236]. Комунікативна компетентність дитини визначається у здатності дитини «будувати діалог у різних формах конструктивної взаємодії, сформованості мовленнєвої інтенції до вербальної взаємодії з однолітками і дорослими, здатності розуміти свої потреби та заявляти про свої наміри й бажання, узгоджувати свої інтереси та дії з кордонами інших, домовлятися, за потреби аргументовано відстоювати свою позицію» [1, с.19].

За визначеннями Х. Барна і Н. Волошина, головним завданням спеціального навчання діалогічного мовлення «є оволодіння дітьми навичками мовленнєвого спілкування. Це передбачає розвиток у них розуміння мовлення оточення, накопичення мовних засобів, засвоєння різних форм спілкування, розвиток у них розуміння мовлення оточення, накопичення мовних засобів, засвоєння різних форм спілкування» [2, с. 127-128].

Діалог є складною формою соціальної взаємодії, участь в якому потребує від дитини володіння рядом умінь:

- власне мовленнєві уміння, а саме: вступати, підтримувати і завершувати спілкування, говорити виразно і в нормальному для діалогу темпі, користуватися інтонацією під час висловлювання;

- уміння мовленнєвого етикету, а саме: звернення, знайомство, привітання, запрошення, прохання, згода і відмова, вибачення тощо;

- уміння спілкуватися вдвох, втрох і більше, а також у колективі;

- уміння спілкуватися для планування спільних дій, досягнення результатів та їх обговорення;

- різні невербальні уміння – доречне використання міміки та жестів тощо [2, с.128].

Ознаки оволодіння дитиною діалогічним мовленням з однолітками і дорослими є наступне: «Якщо учень уміє оцінювати ситуацію спілкування, підтримувати розмову, доречно використовує усталені формули мовленнєвого етикету, розгортає діалог, дотримується культури поведінки, то усе перелічене яскраво свідчить про становлення його мовленнєвої компетентності» [10, с. 355]

Функціями діалогічного мовлення молодших школярів, як стверджує Ю. Шинкевич, є:

- комунікативна – обмін навчальною інформацією, думками, емоціями, враженнями тощо;

- навчальна – за допомогою відтворення навчальних діалогів відбувається засвоєння нових слів та вправлення у їх застосуванні в конкретних мовленнєвих ситуаціях;

– мотиваційна – невимушений діалог робить процес вивчення мови цікавим та невимушеним, завдяки чому підвищується рівень іншомовної компетентності учнів;

– творча – спонтанний характер дає можливість змінювати комунікативні ролі, робити діалог емоційно забарвленим, проявляти ініціативу [11, с. 46].

Діалогічному мовленню притаманні унікальні риси. Дослідниця О. Мартіна аналізуючи діалогічне мовлення, вирізняє його специфічні особливості. Відтак, вчена зауважує на тому, що характерною особливістю діалогічного мовлення є його емоційна забарвленість: «Це знаходить відображення у відборі лексико-граматичних засобів, у структурі реплік, в інтонаційному оформленні тощо. Справжній діалог містить репліки подиву, захоплення, оцінки, розчарування, незадоволення тощо» [5, с. 377]. Ще однією важливою характеристикою діалогічного мовлення є його спонтанний характер. Мовленнєві висловлювання кожного учасника діалогу значною мірою залежать від реплік співрозмовника та змінюються відповідно до перебігу комунікації. На відміну від монологу, діалогічне мовлення не може бути повністю підготовленим або заздалегідь спланованим, оскільки процес обміну репліками відбувається у швидкому темпі та потребує оперативної мовленнєвої реакції. Саме тому, зауважує вчена, діалогічне спілкування вимагає достатнього рівня автоматизованості мовленнєвих навичок, швидкого добору мовних засобів і готовності до їх доречного використання у конкретній комунікативній ситуації [5, с. 377]. Важливою ознакою діалогічного спілкування є також його виражена модальність, оскільки у процесі комунікації передається не лише зміст повідомлення, а й особистісне ставлення мовця до предмета розмови та позиції співрозмовника. Вчена О. Мартіна доводить, що саме тому діалогічне мовлення супроводжується активним використанням позамовних засобів комунікації, серед яких міміка, інтонація, тембр і сила голосу, жести, вираз обличчя та рухи тіла. За допомогою цих засобів людина передає емоційні стани, переживання, сумніви, схвалення чи незадоволення, що значно підсилює зміст мовлення та забезпечує повноцінність комунікативної взаємодії. «Через це діалогічне мовлення є завжди більш насиченим позамовними засобами спілкування (міміка, інтонація, сила голосу, жести тощо), за допомогою яких мовець виражає свої бажання, сумніви, припущення, обурення, жаль тощо» [5, с. 378]. У зв'язку з цим навчання комунікації передбачає не лише формування мовленнєвих умінь, а й розвиток здатності використовувати позамовні засоби спілкування у тісному взаємозв'язку з мовленням. Ще одні риси діалогічного мовлення представляє О. Пасічник. Діалогічне мовлення характеризується ситуативністю, оскільки його зміст залежить від умов спілкування та інтересів співрозмовників. Важливою його ознакою є також непередбачуваність, адже перебіг діалогу

визначається репліками учасників і може змінюватися у процесі взаємодії. На відміну від монологу, діалог часто містить неповні речення, зміст яких розкривається через контекст. Взаємозалежність реплік забезпечує їхню смислову узгодженість, а співрозмовники у процесі спілкування намагаються розпізнати наміри один одного та відповідно реагувати на висловлювання партнера. [8, с. 67-68]

У спеціальній методиці початкового навчання мови і розвитку мовлення важливе значення надається формуванню в дітей умінь використовувати мовлення як засіб повноцінної комунікативної взаємодії у різних мовленнєвих ситуаціях. Розрізняють два різновиди мовленнєвих ситуацій (на прикладі шкільного середовища): ситуація природна (наприклад, діалог у класі про відсутніх); ситуація штучна (наприклад, учитель пропонує учням здійснити уявну подорож до зимового лісу і поділитися своїми враженнями) [7, с. 11].

Застосовуючи ці поняття про два види ситуацій до дітей із порушеннями мовлення, слід зауважувати наступне: у процесі роботи над діалогічним мовленням кожна з ситуацій може викликати певні труднощі у дітей з порушеннями мовлення. У природних мовленнєвих ситуаціях, що виникають безпосередньо в освітньому процесі та передбачають спонтанне спілкування, діти з мовленнєвими порушеннями часто мають труднощі у швидкому формулюванні відповіді, доборі необхідних мовних засобів, побудові граматично правильних речень та підтриманні діалогу. Для учнів молодшого шкільного віку характерними можуть бути недостатня сформованість навичок мовленнєвої ініціативи, порушення послідовності висловлювання, труднощі розуміння зверненого мовлення та невміння адекватно реагувати на репліки співрозмовника. У межах спеціальної методики розвитку мовлення це потребує систематичної роботи над збагаченням словникового запасу, формуванням граматичної будови мовлення, розвитком умінь слухати співрозмовника та будувати діалогічні єдності різних типів.

У штучно створених мовленнєвих ситуаціях, які передбачають моделювання певних подій або уявних обставин, труднощі дітей можуть бути пов'язані з недостатнім розвитком зв'язного мовлення, уяви, словесно-логічного мислення та мовленнєвого програмування. Учні із порушеннями мовлення часто складно самостійно розгорнути висловлювання, дотримуватися логічної послідовності, використовувати засоби мовленнєвої виразності та передавати власні емоційні враження у словесній формі. У таких випадках спеціальна методика початкового навчання мови передбачає використання мовленнєвих опор, наочності, сюжетних малюнків, рольових ігор, словесних зразків та поетапного формування діалогічних умінь.

Загалом, для діалогічного мовлення дітей із системним недорозвиненням мовлення характерно: порушення логічної послідовності висловлювання; порушення зв'язного мовлення, пропуски смислових елементів; незавершеність

мікротем; повернення до вже сказаного; тривалі паузи між фразами; чітко виражені лексичні труднощі; недоліки у граматичному оформленні речень; неправильне оформлення зв'язку слів, пропуски слів, дублювання елементів фраз, помилки у створенні дієслівних форм тощо [4, с. 379].

Тому робота над формуванням навички діалогічного мовлення передбачає обов'язкове введення до освітнього процесу артикуляційної та дихальної гімнастики, вправ на розвиток фонематичного слуху і дрібної моторики; збагачення словникового запасу; ігри на вдосконалення граматичної сторони мовлення і словотворення [6, с. 391]

Діалогічне мовлення формується на основі двох взаємопов'язаних компонентів: залежність від конкретної мовленнєвої ситуації; логічний зв'язок кожної репліки з попереднім висловлюванням співрозмовника.

Ми дійшли висновку, що у межах спеціальної методики початкового навчання мови і розвитку мовлення формування діалогічного мовлення, що ґрунтується на основі цих двох компонентів, акцент робиться на поетапному формуванні розуміння самої мовленнєвої ситуації: дитину цілеспрямовано навчають усвідомлювати контекст спілкування, його учасників, мету та можливі мовленнєві дії, використовуючи наочність, моделювання ситуацій, опори у вигляді картинок, жестів або коротких мовленнєвих зразків. Особлива увага приділяється розвитку вміння встановлювати логічні зв'язки між репліками. У спеціальній методиці це реалізується через вправи на відтворення діалогів за зразком; завершення незакінчених реплік; побудову діалогічних єдностей за опорними словами або сюжетними малюнками. Такий підхід дозволяє поступово формувати у дитини розуміння послідовності мовленнєвих дій, навчати її адекватно реагувати на висловлювання співрозмовника та підтримувати тему розмови.

На основі опрацьованих джерел, ми робимо висновок, що важливою складовою є також поступове ускладнення мовленнєвих завдань: від репродуктивного відтворення готових зразків до самостійного конструювання діалогу в нових ситуаціях. При цьому враховується необхідність багаторазового повторення мовленнєвих конструкцій, їх автоматизації та закріплення в різних комунікативних умовах.

У межах спеціальної методики початкового навчання мови і розвитку мовлення формування діалогічного мовлення у дітей з порушеннями мовлення передбачає реалізацію низки взаємопов'язаних напрямів роботи, спрямованих на розвиток комунікативної компетентності. Проаналізувавши літературу з обраної теми, ми сформулювали ключові напрямки роботи. Насамперед здійснюється формування мотиваційно-комунікативної готовності дитини до спілкування, подолання мовленнєвого бар'єру та розвиток мовленнєвої ініціативи у дитини. Важливим напрямом є збагачення та активізація словникового запасу, оволо-

діння типовими мовленнєвими конструкціями, формування граматично правильних висловлювань, що забезпечують можливість участі в діалозі і надає йому повноти. Значна увага має приділятися розвитку умінь дитини розуміти звернене мовлення, адекватно реагувати на репліки співрозмовника, підтримувати тему розмови та дотримуватися логічної послідовності висловлювань.

Окремим напрямом є робота над формуванням діалогічних умінь у різних мовленнєвих ситуаціях через використання рольових ігор, моделювання комунікативних ситуацій, сюжетно-дидактичних вправ та наочних опор. Також важливим є поступовий перехід від відтворення готових зразків діалогу до самостійного побудування мовленнєвих висловлювань, що забезпечує розвиток мовленнєвої самостійності та соціальної взаємодії дитини. Для реалізації цих напрямів роботи можуть бути застосовані різноманітні методи і прийоми: арт-терапія, ігровий підхід, інтерактивні технології тощо. Як відмічаю дослідники Г. Васильєва і Т. Колибаба, «їхнє систематичне застосування сприяє формуванню умінь слухати й розуміти співрозмовника, підтримувати діалог, дотримуватися норм комунікації та проявляти мовленнєву ініціативу» [3, с. 157]. Ігрові та інтерактивні методики забезпечують залучення дітей до активної спільної діяльності, сприяють розвитку пізнавальних і соціальних умінь, формують здатність адаптувати мовлення відповідно до конкретних умов спілкування, а також підвищують мотивацію дитини до мовленнєвої взаємодії.

Особливого значення у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами набуває створення комунікативно спрямованого освітнього середовища, у якому мовленнєві ситуації добираються відповідно до індивідуальних можливостей і потреб учнів. Застосування спеціальних методичних прийомів сприяє поступовому формуванню у дітей умінь вступати у діалог, підтримувати спілкування, висловлювати власні думки та використовувати мовлення як основний засіб соціальної взаємодії й навчальної діяльності.

Висновки. Отже, у статті розглянуто проблему формування навичок мовленнєвого спілкування як провідного завдання спеціального навчання діалогічного мовлення у дітей з особливими освітніми потребами. Оволодіння уміннями ініціювати, підтримувати та завершувати діалог, розуміти співрозмовника та адекватно реагувати на його репліки є необхідною умовою мовленнєвого розвитку та соціалізації. Діалогічне мовлення характеризується ситуативністю, спонтанністю, емоційністю, модальністю та активним використанням невербальних засобів комунікації. Для дітей із порушеннями мовлення типовими є труднощі у побудові логічних висловлювань, обмеженість мовленнєвої ініціативи, недостатній словниковий запас, складнощі розуміння зверненого мовлення та порушення мовленнєвого програмування. Діалогічне мовлення у межах спеціальної методики початкового навчання мови і розвитку мовлення формується через розвиток мотивації до спілкування, активізацію мовленнєвої

ініціативи, збагачення словника, формування граматично правильного мовлення, розвиток умінь розуміти та аналізувати звернене мовлення, підтримувати тему діалогу та дотримуватися логіки висловлювань. Перспективним є дослідження впливу умов дистанційного навчання на формування діалогічного мовлення та удосконалення моделей інклюзивного мовленнєвого середовища в сучасних освітніх умовах, зокрема в період воєнного стану.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. (2021). URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Барна Х., Волошин Н. Особливості формування діалогічного мовлення у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі : збірник тез доповідей за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Мукачево, 25 жовтня 2018 року) МДУ, 2018. С. 127-129.
3. Васильєва Г., Колибаба Т. Лінгводидактичні підходи до розвитку діалогічного мовлення дітей дошкільного віку з мовленнєвими труднощами. Стратегічні напрямки розвитку науки: фактори впливу та взаємодії: збірник наукових праць з матеріалами VII Міжнародної наукової конференції, м. Черкаси, 26 вересня, 2025. С. 155-157.
4. Вербенко А., Боряк О. Формування діалогічного типу мовлення у дітей дошкільного віку з ЗНМ. Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців : матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих учених. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2023, С. 377-380.
5. Мартіна О. Діалогічне мовлення як засіб формування комунікативної компетентності учнів початкових класів. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. Вип. 27. С. 375-380. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2019_27_66
6. Омельченко М., Ждимора С. До проблеми вивчення діалогічного мовлення у дітей з особливими освітніми потребами молодшого шкільного віку. Освіта осіб з особливими потребами в умовах миру: Матеріали IX Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки та психології, 2024, С. 388-393.
7. Парфілова С., Шаповалова О., Череповська Т. Особливості розвитку діалогічного мовлення молодших школярів засобами групової взаємодії. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 2024, Вип. 9. С. 1-18. DOI: 10.5281/zenodo.13381599
8. Пасічник О. Чинники, що ускладнюють оволодіння іншомовним діалогічним мовленням та можливі шляхи їх подолання. Науково-теоретичні засади та практичні аспекти осучаснення освітньої діяльності: міждисциплінарний підхід: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (11 листопада 2024 року, м. Запоріжжя). С. 65-70.
9. Савінова Н., Нездатна А. Завдання з формування діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку в чинних освітніх програмах. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 2025, Вип. 118 (2), С. 233-261.
10. Цибульська С. Розвиток діалогічного мовлення молодших школярів. Освіта, наука та культура України в світі: мобільність, глобалізація, інклюзія. 2022, Львів, С. 353–360.
11. Шинкевич Ю. Роль діалогічного мовлення у формуванні іншомовної компетентності молодших школярів. *ScienceRise: Pedagogical Education*, 2025, Вип. 3 (64), С. 43-48. DOI: 10.15587/2519-4984.2025.334436

12. Kattaboeva M. Role and Significance of Dialogic Speech in Teaching Foreign Languages: Case of Teaching English as a Foreign Language. *International Journal of Language Learning and Applied Linguistics*, 2023, IS. 2 (9), pp. 63-69. URL: <https://inter-publishing.com/index.php/IJLLAL/article/view/2542>

References:

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity [Basic Component of Preschool Education]. (2021). mon.gov.ua. Retrieved from [https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf) [in Ukrainian].
2. Barna, Kh., Voloshyn, N. (2018). Osoblyvosti formuvannia dialohichnoho movlennia u ditei z porushenniamy movlennievoho rozvytku [Features of dialogic speech formation in children with speech development disorders]. *Aktualni problemy navchannia i vykhovannia v umovakh intehratsiinykh protsesiv v osvitnomu ta naukovomu prostori* – Current Issues of Education and Upbringing in the Context of Integration Processes in the Educational and Scientific Space: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (Mukachevo, October 25, 2018), 127–129 [in Ukrainian].
3. Vasylieva, H., Kolybaba, T. (2025). Linhvodydaktychni pidkhody do rozvytku dialohichnoho movlennia ditei doshkilnoho viku z movlennievymy trudnoshchamy [Linguodidactic approaches to the development of dialogic speech in preschool children with speech difficulties]. *Stratehichni napriamky rozvytku nauky: faktory vplyvu ta vzaємodii* – Strategic Directions of Science Development: *Factors of Influence and Interaction: Proceedings of the VII International Scientific Conference* (Cherkasy, September 26, 2025), 155–157 [in Ukrainian].
4. Verbenko, A., Boriak, O. (2023). Formuvannia dialohichnoho typu movlennia u ditei doshkilnoho viku z ZNM [Formation of dialogic speech in preschool children with general speech underdevelopment]. *Korektsiina ta inkliuzyvna osvita ochyma molodykh naukovtsiv* – Correctional and Inclusive Education through the Eyes of Young Researchers: *Proceedings of the I International Scientific and Practical Conference of Students and Young Scientists*. Sumy: Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, 377–380 [in Ukrainian].
5. Martina, O. (2019). Dialohichne movlennia yak zasib formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti uchniv pochatkovykh klasiv [Dialogic speech as a means of developing communicative competence of primary school students]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka* – Pedagogical Education: Theory and Practice, 27, 375–380. Retrieved from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2019_27_66](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2019_27_66) [in Ukrainian].
6. Omelchenko, M., Zhdymora, S. (2024). Do problemy vyvchennia dialohichnoho movlennia u ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy molodshoho shkilnoho viku [On the problem of studying dialogic speech in primary school children with special educational needs]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy v umovakh myru* – Education of Persons with Special Needs in Times of Peace: Proceedings of the IX International Congress on Special Pedagogy and Psychology, 388–393 [in Ukrainian].
7. Parfilova, S., Shapovalova, O., Cherepovska, T. (2024). Osoblyvosti rozvytku dialohichnoho movlennia molodshykh shkoliariv zasobamy hrupovoi vzaємodii [Peculiarities of dialogic speech development of primary school students by means of group interaction]. *Pedahohichna Akademiia: naukovyi zapysky* – Pedagogical Academy: Scientific Notes, 9, 1–18. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13381599> [in Ukrainian].

8. Pasichnyk, O. (2024). Chynnyky, shcho uskladniuiut ovolodinnia inshomovnym dialohichnym movlenniam ta mozhlyvi shliakhy yikh podolannia [Factors complicating the acquisition of foreign-language dialogic speech and possible ways to overcome them]. *Naukovo-teoretychni zasady ta praktychni aspekty osuchasnennia osvitoi diialnosti: mizhdystsyplinarnyi pidkhid – Scientific-Theoretical Foundations and Practical Aspects of Modernizing Educational Activity: An Interdisciplinary Approach: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference* (Zaporizhzhia, November 11, 2024), 65–70 [in Ukrainian].

9. Savinova, N., Nezdatna, A. (2025). Zavdannia z formuvannia dialohichnoho movlennia u ditei starshoho doshkilnoho viku v chynnykh osvitykh prohramakh [Tasks for the formation of dialogic speech in senior preschool children in current educational programs]. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia – Special Child: Education and Upbringing*, 118(2), 233–261 [in Ukrainian].

10. Tsybulska, S. (2022). Rozvytok dialohichnoho movlennia molodshykh shkoliariv [Development of dialogic speech in primary school students]. *Osvita, nauka ta kultura Ukrainy v sviti: mobilnist, hlobalizatsiia, inkluziia – Education, Science and Culture of Ukraine in the World: Mobility, Globalization, Inclusion*. Lviv, 353–360 [in Ukrainian].

11. Shynkevych, Yu. (2025). Rol dialohichnoho movlennia u formuvanni inshomovnoi kompetentnosti molodshykh shkoliariv [The role of dialogic speech in developing foreign language competence of primary school students]. *ScienceRise: Pedagogical Education*, 3(64), 43–48. <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2025.334436>.

12. Kattaboeva, M. (2023). Role and Significance of Dialogic Speech in Teaching Foreign Languages: Case of Teaching English as a Foreign Language. *International Journal of Language Learning and Applied Linguistics*, 2(9), 63–69. Retrieved from <https://inter-publishing.com/index.php/IJLLAL/article/view/2542>.